

Спільна аграрна політика ЄС — ключ до кліматичної нейтральності та зеленого переходу

Інформаційний центр
«Зелене досьє»

Спільна аграрна політика (САП) є однією з основ, на яких будувався Європейський Союз. САП сформувала ЄС та його економіку в нинішньому вигляді, а майбутній дизайн САП визначатиме подальший вплив ЄС на глобальну економіку та клімат.

Історія САП

Європейська комісія (ЕК) визначає, що САП опікується якістю харчових продуктів, станом довкілля та розвитком сільських територій; є партнерством між суспільством і агровиробниками, які забезпечують стабільне постачання харчів; гарантує фермерам достойний заробіток, захищає навколишнє середовище та підтримує життєдіяльність сільських територій.

САП базується на певних загальних принципах, визначених від самого початку її існування, проте вона регулярно переглядається, щоб корегувати її вплив на вирішення поточних викликів для ЄС. Нинішня САП діє з 2023 по 2027 роки і базується на трьох стовпах: життєздатне виробництво продуктів харчування, стале використання природних ресурсів, сталий розвиток сільських територій. А починалося все лише з одного стовпа – забезпечення життєздатного виробництва продуктів харчування в розтерзаній другою світовою війною Європі.

Основи САП були визначені на самому початку ЄС, це, власне, одна з причин заснування Європейського Співтовариства. Все почалося в 1957 році, коли економіки європейських країн ще оговтувалися від руйнувань, завданих другою світовою війною, і дефіцит продовольства був звичайною справою. Тому Німеччина, Італія, Франція, Бельгія, Нідерланди та Люксембург погодилися створити Європейське Економічне Співтовариство (ЄЕС) з метою відбудови континенту та покращення умов життя й харчування європейців. Це призвело до створення єдиного ринку та Спільної аграрної політики в 1962 році.

Протягом двох перших десятиліть САП була зосереджена на структурних заходах і підвищенні продуктивності агро-виробництва, підтримці фермерів і закупівлі їх продукції за фіксованою ціною на зерно, молоко і м'ясо. Насправді це коштувало великих грошей (у 1970-х роках 70% бюджету ЄС було витрачено на реалізацію САП), проте мало великий успіх! Однак це призвело – окрім збільшення виробництва продуктів харчування, кращої їх доступності для населення – до інтенсифікації методів землеробства, зменшення кількості сільськогосподарської робочої сили, необхідної для підтримки виробництва і до міграційного відтоку із сільської місцевості до міст. Збільшення використання моторизованих інструментів і перевиробництво основних продуктів, підтримуване САП, перетворилося на велику проблему вже в кінці 1970-х років і мало величезний вплив на економіку та якість довкілля в ЄС. Дійсно, у 1960 році середньостатистичний німецький фермер міг прогодувати лише 17 осіб, сьогодні ця цифра дорівнює 134, але сільська місцевість та навколишнє середовище зазнали великих втрат. Ферми ставали все більш спеціалізованими, великі монокультурні поля витіснили менші та різноманітніші, зменшуючи біорізноманіття агроєкосистем і збільшуючи використання добрив і пестицидів, що призвело до подальшого зменшення біорізноманіття агро-єкосистем і негативного впливу на природні екосистеми в інших місцях через забруднення навколишнього середовища. Тож САП довелося змінювати.

З 1980 року вводяться обмеження на обсяги виробництва, як, наприклад, квоти на молоко в 1984 році, згідно з якими фермерів штрафували за виробництво більших обсягів, ніж дозволено чинними правилами. Також знизилися ціни на м'ясо та зерно. Щоб компенсувати це та зберегти фермерство нова САП запровадила прямі виплати

фермерам за землю, яку вони використовували, – для підтримки їхнього доходу.

У 1992 році САП нарешті звернулася до сприяння розвитку сільських територій – додано другий стовп до політики. Частину прямих виплат з першого стовпа було переведено до другого, щоб підтримати сільську економіку та розвиток інфраструктури (наприклад, підтримували збільшення переробних потужностей та диверсифікацію сільської економіки).

У 1992 році вперше включено до САП екологічну складову – внесено положення про супровідні заходи в агрови-робництві для сприяння лісонасадженню та екстенсифікації, знижено допоміжні ціни на молоко, м'ясо та зернові, збільшено прямі виплати для ферм, пов'язані з впровад-женням екологічних заходів та підвищенням стандартів

добробуту тварин на фермах (загалом такі заходи з відповідності стають попередньою умовою для отримання виплат). Це мало певний вплив, але не змогло виправити екологічну та соціальну шкоду, що завдавалася попе-редньою аграрною політикою протягом кількох десятиліть. Тому в 2003 році було запроваджено більше прямих виплат для фермерів, які забезпечують високі стандарти безпеки харчових продуктів, добробуту тварин та еколо-гічні стандарти. Коли в 2009 році згідно з Лісабонським договором законодавчі повноваження були передані парламенту ЄС, САП стала відповідальністю безпосеред-ньо Європарламенту. Перша оновлена Європарламентом САП була узгоджена у 2013 році. Вона передбачала більш екологічну та справедливую аграрну політику, а захист довкілля став третім стовпом САП, пов'язуючи фінансову підтримку з обов'язковими екологічними прак-тиками, такими як диверсифікація культур і агроланд-шафтів, а також з намірами щодо скорочення викидів парникових газів.

Востаннє САП було оновлено у 2021 році – і вона діятиме до 2027 року, – щоб узгодити з прийнятими на той час Європейським зеленим курсом (ЄЗК), стратегією «Від ферми до виделки» та стратегією збереження біорізнома-ніття. Зараз в ЄС вже активно обговорюють нову, ще більш амбітну та більш екологічну САП на наступний період.

АЛЕ ЧОМУ Ж САП ТАКА ВАЖЛИВА І ЧОМУ ЗНОВУ НЕОБХІДНІ ЗМІНИ?

Перш за все – масштаб. САП є унікальною за своїм впли-вом не лише через забезпечення якості та безпеки продук-тів харчування, але й за поширенням – понад 70% ЄС є сільськими територіями, і САП підтримує їх розвиток.

Більше того, вплив САП поширюється далеко за межі сільської місцевості, практично на кожну людину в ЄС, адже населення покладається на її послуги для виробни-цтва продуктів харчування, біомаси, волокна. САП безпо-середньо пов'язана зі здоров'ям населення (якість і різно-манітність продуктів харчування), з енергетичною та промисловою політиками (виробництво біомаси), з вико-ристанням викопного палива (моторизовані інструменти, трактори, транспортування великої кількості сільсько-господарської продукції на великі відстані, великі обсяги продуктів на основі викопного палива для великих тварин-ницьких ферм і виробництва агрохімікатів та корму для тварин), з транспортною політикою, з індустрією гостин-ності. САП впливає майже на всі функції сучасного суспільства.

По-друге, сільське господарство має дуже великий вплив на довкілля через екстенсивне землекористування, засто-сування агрохімікатів і споживання викопного палива. На нього припадає близько 11% викидів парникових газів ЄС (це фактично одне з найбільших джерел викидів потужних парникових газів, особливо таких як N₂O і CH₄). Сільське

господарство – основний споживач води та джерело забруднення води в економіці, один з основних чинників деградації природних екосистем і втрати біорізноманіття, його внесок у посилення негативних наслідків кліматичної кризи дуже вагомий.

Однак, з іншого боку, внесок агрови-робництва у досяг-нення цілей кліматичної нейтральності та адаптації до кліматичної кризи може бути позитивним: поглинання вуглецю, вирощування альтернативної викопному паливу сировини для енергетики та промисловості, наприклад, вуглецево нейтральних рослинних волокон, біомаси,

деревини, тощо – для майбутньої більш кліматично нейтральної та циркулярної економіки. Якщо застосовувати стійкі методи виробництва, сільське господарство може надавати різноманітні екосистемні послуги, – запляви для поглинання водопілля, підтримка родючості ґрунту, диверсифікація ландшафтів та екосистем, простір для біорізноманіття, очищення води й повітря, тощо. На ці послуги значною мірою покладаються ЄЗК та стратегія біорізноманіття ЄС. Та й екологізація інших галузей також часто спирається на певні види сільськогосподарської продукції або сервісів. Якщо йдеться, наприклад, про отримання сировини, або про використання землі чи природних ресурсів для виробництва відновлювальної енергії, або про лісонасадження для сталого виробництва будівельних матеріалів чи просто відновлення природних екосистем. І все це обумовлене необхідністю збереження початкових цілей САП – безпеки виробництва продуктів харчування та життєздатності систем їх виробництва.

Отже, спосіб функціонування сільського господарства сформує шлях до прийняття інших рішень для досягнення цілей ЄЗК, Паризької Кліматичної Угоди та багатьох інших угод та стратегій і визначить майбутні напрямки руху європейської економіки. Це особливо важливо у зв'язку з приєднанням України до ЄС. Додавання великого сільськогосподарського виробника, якому потрібно буде відновити свою зруйновану війною економіку та інфраструктуру, принесе додаткові виклики, а також додаткові можливості зеленим амбіціям ЄС і, безперечно, вплине на

САП та її тиск на економіку й довкілля. Розробити САП, що надасть можливості та переваги всім (фермерам, економіці, суспільству) і допоможе досягти кліматичних цілей – це головний виклик для всіх членів ЄС, нинішніх і потенційних.

По суті, нам усім треба думати наперед про стратегію формування САП. Відтепер це не лише про виробництво продуктів харчування, оскільки сільськогосподарська політика визначатиме й інші численні аспекти нашого життя, що робить її ключовою галуззю для досягнення зелених цілей кліматичної нейтральності, сталого використання ресурсів, надання достатнього простору для природи та закінчення ери викопного палива. І на цьому шляху синергія та співпраця між різними зацікавленими сторонами й країнами є більш вигідними, ніж будь-яка інша стратегія.

РЕСУРСИ

1. [CAP: The EU's Common Agricultural Policy](#)

2. [Why do we need the Common Agricultural Policy in the EU?](#)

3. [Agriculture](#)

4. [Greenhouse gas emissions from agriculture in Europe](#)

ФОТО

- Council of the European Union
- Freepik
- Експертна платформа НБУ

Базові публікації Інформаційного центру «Зелене досьє»:

www.dossier.org.ua
www.organicinfo.ua

Матеріал підготували:

Ольга Ігнатенко
Редактор – Тамара Малькова

Дизайн та верстка:

Креативна агенція Art Ok
Аліна Пелех

Матеріал підготовлено за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного Фонду «Відродження» в рамках спільної ініціативи «Європейське Відродження України».

Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження» та Європейського Союзу».

 МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

 ПРЯМУЄМО
РАЗОМ